

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет бізнесу і права

Кафедра економіки , менеджменту та адміністрування

**ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ ТА УСТАНОВ БЮДЖЕТНОЇ СФЕРИ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 402 групи
спеціальності: 051 Економіка
освітньо-професійної програми
«Економіка»

Жомір Ганна Володимирівна

Керівник: Адвокатова Н.О., кандидатка
економічних наук, доцентка

Рецензент: Алісевич В.Л., ТОВ
“РАТУШ-АГРО

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.Теоретичні основи організації зовнішньоекономічної діяльності підприємств та установ	6
1.1. Значення та сутність зовнішньоекономічної діяльності	6
1.2. Нормативно–правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств та установ бюджетної сфери	10
1.3. Принципи та основні фактори розвитку зовнішньоекономічних зв’язків підприємств та бюджетних установ	15
РОЗДІЛ 2.Дослідження організаційно-економічної, зовнішньоекономічної діяльності Хмельницької обласної військової адміністрації (ХОВА).....	19
2.1. Організаційно-економічна характеристика Хмельницької обласної військової адміністрації (ХОВА).....	19
2.2. Оцінка макро-, мікросередовища зовнішньоекономічної діяльності Хмельницької обласної військової адміністрації (ХОВА).....	28
2.3. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності Хмельницької обласної військової адміністрації	34
РОЗДІЛ 3.Шляхи вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємств Хмельницької обласної військової адміністрації (ХОВА) .	42
ВИСНОВКИ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51
ДОДАТКИ	57

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогодні економічна політика регіону заснована на досягненні трьох основних цілей, зокрема: взаємовигідної інтеграції економічного характеру та регіонального співробітництва з іншими країнами; у ефективному використанні соціально-економічного потенціалу підприємств регіону та його розвитку; у поліпшенні рівня та якості життєдіяльності населення.

Тим самим, регіональну економічну політику можна охарактеризувати як систему заходів законодавчого та економічного характеру, що проводяться публічними органами на національному та регіональному рівні, з метою усунення проблемних аспектів щодо соціально-економічного регіонального розвитку, покращення показників життєдіяльності населення, розвитку регіональної інтеграції економічного характеру та співробітництва на міжнародному рівні на взаємовигідних умовах.

У Хмельницькій області немає дефіциту в ресурсах, таких як вода, земельні та трудові ресурси, де основою регіональної економічної політики є забезпечення сталого територіального поділу праці, залучення інвестиційних вкладень, сучасних технологій та методів організацій виробничих процесів. Проте, в сучасних умовах, зовнішньоекономічна діяльність Хмельницької обласної військової адміністрації має бути більш активною, що позитивно вплине на імідж України на міжнародному ринку.

Питання зовнішньоекономічної діяльності підприємств досліджували науковці: Т. І. Алексєєва, Д. Т. Бікулов, Ю. В. Вдовиченко, О. О. Карпенко та інші.

Мета дослідження: узагальнення теоретичних та практичних аспектів зовнішньоекономічної діяльності підприємств та установ бюджетної сфери та розробка шляхів її удосконалення.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- розглянути значення та сутність зовнішньоекономічної діяльності;
- визначити нормативно–правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств та установ бюджетної сфери;
- з'ясувати принципи та основні фактори розвитку зовнішньоекономічних зв'язків підприємств та бюджетних установ;
- надати організаційно-економічну характеристику Хмельницькій обласній військовій адміністрації;
- оцінити макро-, мікросередовище зовнішньоекономічної діяльності Хмельницької обласної військової адміністрації;
- проаналізувати зовнішньоекономічну діяльність Хмельницької обласної військової адміністрації;
- обґрунтувати шляхи вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємств Хмельницької обласної військової адміністрації.

Об'єкт дослідження: процес зовнішньоекономічної діяльності.

Предмет дослідження: теоретико – методичні та організаційно – економічні аспекти зовнішньоекономічної діяльності підприємств та установ бюджетної сфери.

Методи дослідження. У роботі використовувалися наступні методи: методи теоретичного узагальнення і порівняння при дослідженні теоретичних аспектів зовнішньоекономічної діяльності підприємств та бюджетних установ, методи логістичного та функціонального аналізу – при аналізі організаційно – економічної діяльності Хмельницької обласної військової адміністрації, емпіричний – при зборі статистичного матеріалу, його систематизації й узагальненні результатів дослідження.

Апробація результатів дослідження.

Основні результати і висновки дипломної роботи пройшли апробацію на конференції «СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ, МЕНЕДЖМЕНТУ, СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА ПРАВА В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»(02-03 листопада 2023 р.)

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновки, список використаних джерел та додатку.

РОЗДІЛ 1

Теоретичні основи організації зовнішньоекономічної діяльності підприємств та установ

1.1. Значення та сутність зовнішньоекономічної діяльності

Зовнішньоекономічна діяльність завжди була і залишається пріоритетним напрямом політики будь-якої держави. Сучасні процеси глобалізації та інтернаціоналізації господарювання якісно змінили умови зовнішньоекономічної діяльності, перенісши акцент на рівень регіонів та муніципальних утворень. Значення регіонів як суб'єктів міжнародної діяльності останнім часом суттєво підвищується, а органи місцевого самоврядування дедалі активніше займаються зовнішньоекономічною діяльністю, підтримуючи іноземний бізнес на своїх територіях, допомагаючи підприємствам регіону освоювати зарубіжні ринки, формуючи умови для ефективної зовнішньоекономічної діяльності.

Визначаючи вплив зовнішньоекономічної діяльності на соціально-економічний розвиток як країни в цілому, так і окремих її територій, слід виділити її роль як структуроутворюючого та прискорювального чинника. Саме це зумовлює стратегічне значення зовнішньоекономічної діяльності та її високу значимість для розвитку території в умовах глобалізації світової економіки.

На думку Вдовиченко Ю. В, під зовнішньоекономічною діяльністю розуміється діяльність, що з придбанням, зміною чи припиненням правий і обов'язків, зумовлених створенням, використанням чи відчуженням матеріальних благ чи інших результатів людської діяльності, у відносинах між особами різної державної власності [4, с.25].

Як стверджують Д. Т. Бікулов та О. М. Олійник, зовнішньоекономічна діяльність є вид міждержавного співробітництва, й у ролі розглядається як діяльність країн з розвитку співробітництва у економічній, торговій, туристичній, науковій та культурних галузях [2, с.18]. Це визначення виділяє учасниками зовнішньоекономічної діяльності лише держави, не передбачаючи інші суб'єкти.

При цьому, О. О. Карпенко вважає, що зовнішньоекономічна діяльність здійснюється виробничими структурами (фірмами, організаціями, підприємствами тощо) у повній самостійності при виборі іноземних партнерів, номенклатури товарів/послуг для експортно-імпортних угод, у визначенні ціни та вартості контракту, обсягом і умовами поставки і є частиною їх виробничо-комерційної діяльності [13, с.28].

Отже, зовнішньоекономічна діяльність підприємств – одна із сфер їхньої господарської діяльності, пов'язана з міжнародними економічними відносинами, експортом імпортом товарів та послуг, ввезенням-вивезенням капіталу, фінансово-кредитними відносинами. Дане поняття як суб'єкти ЗЕД виділяє фірми та підприємства, не роблячи акцент на державі.

Незважаючи на те, що зовнішньоекономічна діяльність це насамперед торгівля, існує декілька видів ЗЕД, кожен з яких відповідає за певну спрямованість взаємодії об'єктів на зовнішніх ринках.

Зовнішня торгівля - це експорт (вивезення товару), та імпорт (ввезення товару). У цьому вигляді зовнішньоекономічної діяльності поставки здійснюються виключно шляхом переміщення вантажів через митний кордон [1, с.38].

Виробнича кооперація – це організація товаровиробників, які виготовляють спільну продукцію. Основний принцип міжнародної кооперації – збільшення прибутку з допомогою мінімізації витрат шляхом розподілу виробництва, у різних країнах з урахуванням різниці

вартості використаної сировини, податкових ставок та оплати праці робочих.

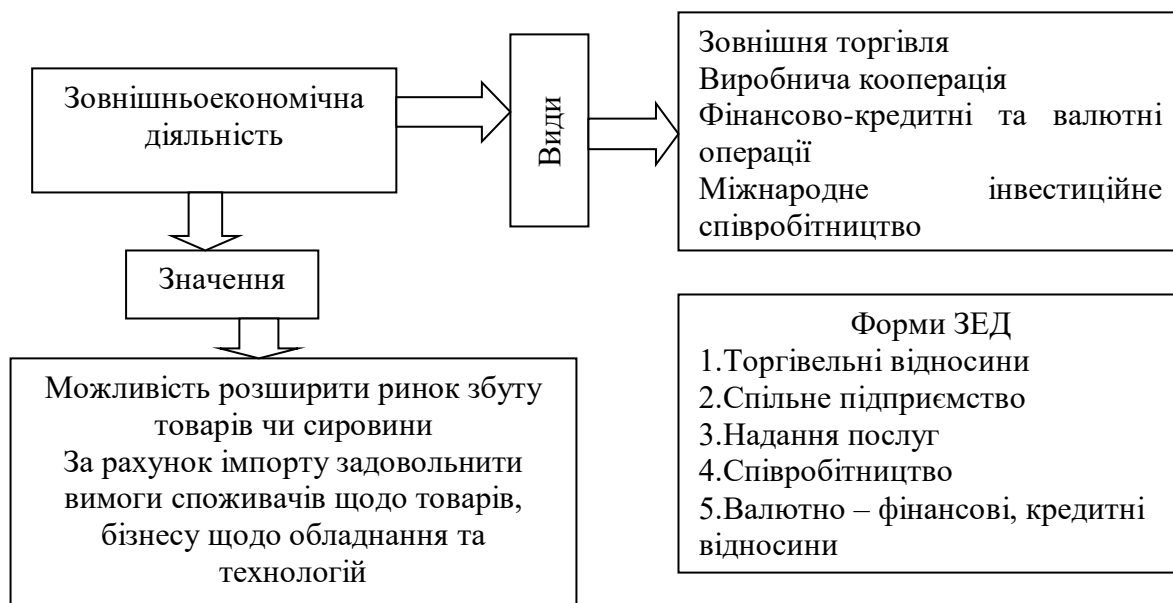

Рисунок 1.1 Види та значення зовнішньоекономічної діяльності

Джерело: складено автором на основі [7]

Фінансово-кредитні та валютні операції – здійснюються шляхом кредитування чи придбання акцій зарубіжних підприємств. У разі кредити надаються як вигляді коштів, і у вигляді постачання устаткування чи купівлі боргових зобов'язань[5, с.65]. Можливе здійснення таких операцій шляхом створення спільних підприємств або під час здійснення проектного фінансування.

Міжнародне інвестиційне співробітництво – полягає у об'єднанні зусиль для зростання конкурентоспроможності та полегшення реалізації продукції на зовнішньому ринку[11, с.86]. Як приклад міжнародного інвестиційного співробітництва можна навести діяльність різних міжнародних неурядових організацій, консорціумів, акціонерних компаній та концесій.

Первинною та основною ланкою зовнішньоекономічної діяльності є підприємство. Вихід на міжнародний ринок підприємства зумовлює

низку позитивних моментів як йому самому, так і для економіки країни загалом.

Держава регулює, регламентує та підтримує вихід вітчизняних підприємств на міжнародний ринок. Зовнішньоекономічна діяльність держави – це цілеспрямована політика, що забезпечує просування товарів і послуг на міжнародний ринок з метою отримання активного платіжного балансу, підвищення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки а також поліпшення добробуту населення [13, с.37].

Функції підприємства у зовнішньоторговельній діяльності:

-виробничо-економічна - вибір експортної стратегії виробництва експортної продукції, робіт, послуг, виробничі зв'язки з внутрішніми партнерами. Це досягається в процесі комплексного вивчення зовнішнього ринку, результати якого експортери покладають в основу поточних і перспективних програм своєї діяльності. Прогнозовано динаміку внутрішньовиробничих ресурсів, змінних складових у джерелах їх поповнення, зовнішніх умов діяльності підприємств експортерів, сплановано ступінь їх ділової активності [14]. Прогноз майбутнього стану зовнішньоекономічної кон'юнктури базується на оцінці майбутніх змін кон'юнктури ринку збуту, а також суміжних ринків матеріалів, комплектуючих, транспортних, страхових, фінансових і подібних послуг;

- організаційно-економічна - вибір форм і методів роботи на зовнішньому ринку, процес виходу на зовнішній ринок, планування зовнішньоторговельних операцій, організація реклами. Вибір форм і методів роботи на зовнішніх ринках здійснюється в рамках обраної експортної стратегії підприємства, існуючих можливих видів зовнішньої торгівлі, організаційних форм міжнародної торгівлі в залежності від специфіки товарів і традицій, що склалися в міжнародній практиці;

-комерційно - зовнішньоекономічні угоди (експортно-імпортні), а також допоміжні операції (транспортні, страхові, валютно-фінансово-кредитні). При визначенні зобов'язань зовнішньоекономічної діяльності, коли її учасники належать до правових систем різних держав і не можуть детально знати законодавство відповідної держави, а також у зв'язку з інтенсивним міжнародним економічним оборотом укладені контракти повинні містити детальні умови з метою встановлення відносин взаємних прав та обов'язків, які могли б визначати та регулювати будь-які можливі дії та наслідки таких дій [17].

Отже, сутність зовнішньоекономічної діяльності полягає у сукупності видів та форм торгівельної, інвестиційної, наукової, промислової діяльності з іншими країнами. Для бізнесу це можливість розширити ринок збуту товарів чи сировини рахунок продажу їх там. Або, навпаки, можливість розширити свій асортимент за рахунок товарів, сировини, обладнання, що закуповуються за кордоном. Для держави – це збільшення валютної виручки за рахунок експорту та задоволення попиту на внутрішньому ринку за рахунок імпорту.

1.2. Нормативно–правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств та установ бюджетної сфери

Нормативно – правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється з дотриманням принципів суверенітету, свободи підприємництва, юридичної рівності, верховенства права, захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та рівноправності і має на меті:

- забезпечення збалансованості економіки та внутрішнього ринку України;
- стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, у тому числі зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України;

- створення максимально сприятливих умов для залучення економіки України в систему світового ринку праці та наближення її до ринкових структур розвинених зарубіжних країн [5].

Нормативно-правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється на основі:

- закони України;
- акти тарифного та нетарифного регулювання, які передбачені законами України, видані державними органами України в межах їх компетенції;
- економічні заходи оперативного регулювання (валютно - фінансового, кредитного та іншого) в межах законів України;
- рішення недержавних органів господарського управління, прийняті відповідно до їх установчих документів у межах законів України;
- договори, укладені між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та не суперечать законодавству України.

В Конституції України(ст.42) вказано: Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види та межі монополії визначаються законом [15].

Основними законодавчими актами, які регулюють зовнішньоекономічну діяльність підприємств, є наступні:

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» формулює ключові принципи та правила, які стосуються зовнішньоекономічних операцій і визначає митні та податкові аспекти[29].

Митний кодекс України установлює порядок митного контролю та регулює процедури митного оформлення при ввезенні та вивезенні товарів через митницю України. Він також визначає правила оподаткування митними платежами[16].

Податковий кодекс України встановлює правила оподаткування підприємств, включаючи оподаткування під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності[24].

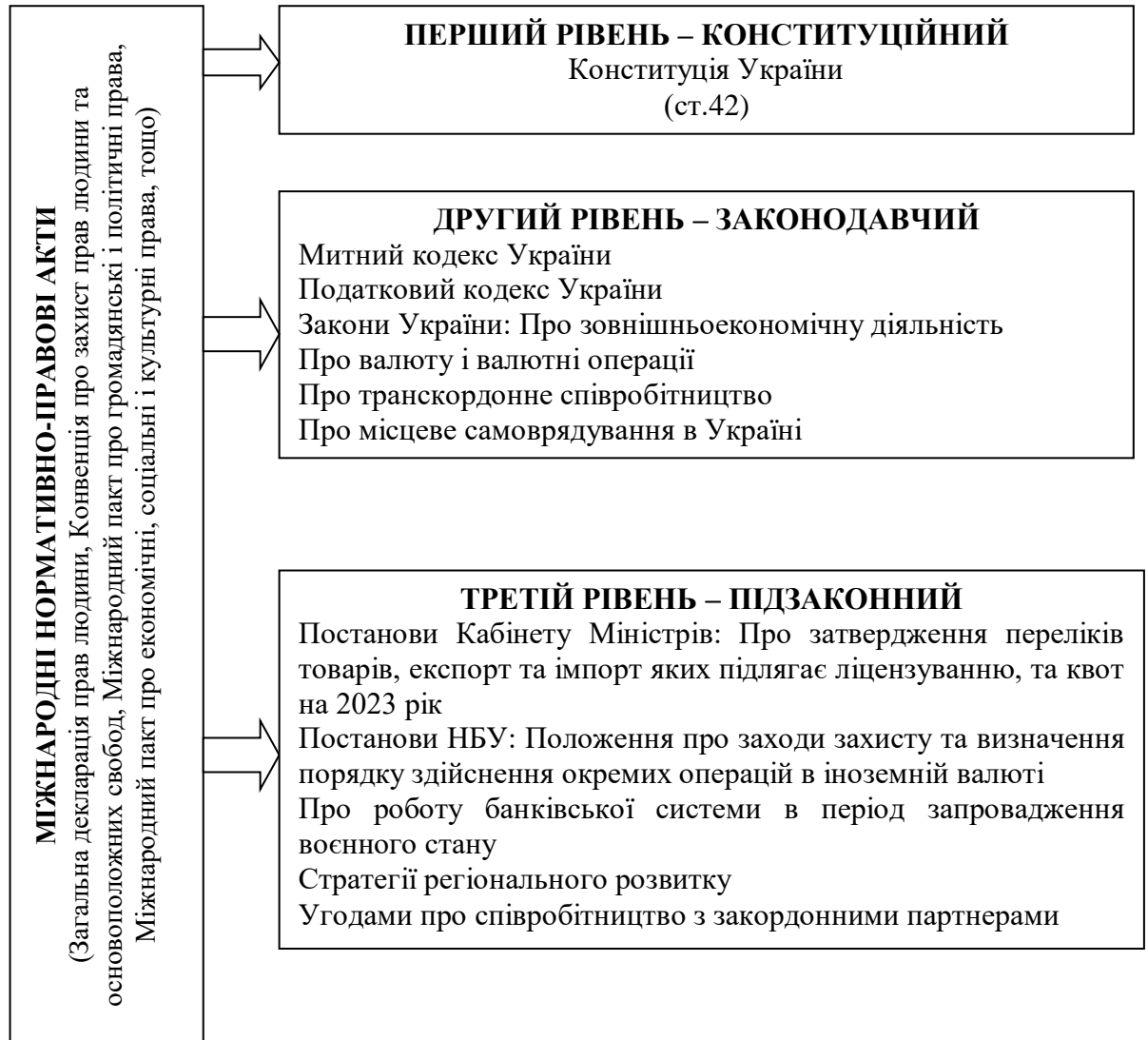

Рисунок 1.2 - Рівні нормативно – правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств та установ бюджетної сфери

Джерело: складено автором на основі [24].

Закон України «Про валюту і валютні операції» регулює валютні операції, обмін валюти та інші питання, пов'язані з валютним регулюванням[27].

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, принципи організації та діяльності, правовий статус і відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Відповідно до Закону (ст..35) територіальним громадам надається ряд повноважень у сфері економічного розвитку, які здійснюються через виконавчі органи сільських, селищних, міських рад. До власних повноважень належать:

- забезпечення в установленому законодавством порядку виконання договорів з іноземними партнерами щодо купівлі-продажу продукції, виконання робіт та надання послуг;

- сприяння зовнішньоекономічним зв'язкам розташованих на відповідній території підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності;

- сприяння створенню спільно з іноземними партнерами підприємств виробничої та соціальної інфраструктури та інших об'єктів;

- залучення іноземних інвестицій для створення робочих місць.

Делеговані повноваження включають:

- організація та контроль прикордонної та прибережної торгівлі;

- створення умов для нормального функціонування митних органів, сприяння їх діяльності;

- забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України на відповідній території[30].

Закон України «Про транскордонне співробітництво» визначає правові, економічні та організаційні засади транскордонного співробітництва. Відповідно до Закону(ст..9) територіальні громади вправі укладати угоди про транскордонне співробітництво, що регламентують правові, організаційні, економічні та інші аспекти співробітництва[32].

Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті містить вимоги та процедури, які стосуються проведення іноземної валютної діяльності в Україні[25].

Постанова Правління Національного банку України щодо роботи банківської системи під час введення воєнного стану регулює особливості діяльності банківської системи та фінансового ринку в період воєнного стану[31].

Ці закони та регуляторні акти встановлюють норми та правила для здійснення зовнішньоекономічної діяльності та валютних операцій в Україні. Підприємства повинні дотримуватися цих законів, щоб забезпечити законність та легальність своєї зовнішньої торгівлі.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності повинно забезпечити:

- захист економічних інтересів України та законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- створення суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності рівних можливостей для розвитку всіх видів підприємницької діяльності незалежно від форм власності та всіх напрямів отримання доходів та інвестування;
- сприяння конкуренції та ліквідація монополізму у сфері зовнішньої торгівлі.

Отже, нормативно – правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств та установ бюджетної сфери в Україні здійснюється відповідно до Конституції України, Митного та Податкового кодексів, Законів, постанов Кабінету Міністрів, Національного банку України, стратегій регіонального розвитку тощо.

1.3. Принципи та основні фактори розвитку зовнішньоекономічних зв'язків підприємств та бюджетних установ

Принципи зовнішньоекономічної діяльності — це керівні положення, що визначають спрямованість правового регулювання зовнішньоекономічних відносин. Встановлено та конкретизовано принципи зовнішньоекономічної діяльності ст. 2 Закону «Про зовнішньоекономічну діяльність»[29].

Принцип суверенітету народу України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, який полягає в:

- виключне право народу України самостійно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність на території України, керуючись чинним законодавством;

- зобов'язання України неухильно виконувати всі договори та зобов'язання України у сфері міжнародних економічних відносин;

- зобов'язання України неухильно виконувати всі договори та зобов'язання України у сфері міжнародних економічних відносин;

Принцип свободи зовнішньоекономічного підприємництва, який полягає в:

- право суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності добровільно вступати у зовнішньоекономічні відносини;

- права суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності здійснювати її в будь-якій формі, прямо не забороненій чинним законодавством України;

- обов'язкове дотримання порядку, встановленого законами України, при провадженні зовнішньоекономічної діяльності;

- виключне право власності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на всі отримані ними результати зовнішньоекономічної діяльності;

Принцип правової рівності та недискримінації, який полягає в:

- рівність перед законом усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності незалежно від форм власності, у тому числі держави, при провадженні зовнішньоекономічної діяльності;

- заборона будь-яких дій держави, крім передбачених Законом, наслідком яких є обмеження прав та дискримінація суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також іноземних суб'єктів господарської діяльності за формами власності та місцезнаходженням та іншими характеристиками;

- неприпустимість обмежувальної діяльності будь-якого з його суб'єктів, крім випадків, передбачених Законом;

Принцип верховенства права, який полягає в:

- регулювання зовнішньоекономічної діяльності лише законами України;

- заборона застосування підзаконних актів та актів управління місцевих органів, які будь-яким чином створюють для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності умови, менш сприятливі, ніж ті, що встановлені законами України.;

Принцип захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, який полягає в тому, що Україна як держава:

- забезпечує рівний захист інтересів усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарської діяльності на своїй території відповідно до законів України;

- забезпечує рівний захист усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за межами України відповідно до норм міжнародного права;

- захищає державні інтереси України як на її території, так і за її межами лише відповідно до законів України, умов підписаних нею міжнародних договорів та норм міжнародного права;

Принцип еквівалентності обміну, неприпустимість демпінгу при імпорті та експорті товарів (вказує на необхідність забезпечення правовими засобами економічної рівноваги при здійсненні

зовнішньоекономічної діяльності, обміну еквівалентної вартості, недопущення фіктивного експорту за призначення бюджетного відшкодування податку на додану вартість тощо).

Зовнішньоекономічна діяльність будь-якого підприємства та установи бюджетної сфери здійснюється під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Спочатку розглянемо, які чинники зовнішнього середовища впливають на розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств та установ бюджетної сфери. Під зовнішнім середовищем або операційним середовищем слід розуміти простір, що відображає сукупність зовнішніх факторів прямого та опосередкованого впливу, які не входять у зону прямого впливу підприємств та установ бюджетної сфери [33, с.209]. Враховуючи те, що серед науковців немає загальної одностайної думки щодо класифікації чинників зовнішнього впливу на зовнішньоекономічну діяльність підприємств та установ бюджетної сфери, у табл. 1.1 подано класифікацію зовнішніх чинників на основі власного вивчення існуючих літературних джерел.

Таблиця 1.1

Фактори впливу зовнішнього середовища на зовнішньоекономічну діяльність підприємств та установ бюджетної сфери

Фактори прямого впливу	Фактори непрямого впливу
Споживачі Постачальники Конкуренти Рівень державного регулювання та Підтримки зовнішньоекономічної діяльності підприємств; Законодавство у сфері ЗЕД Рівень розвитку бізнес середовища всередині країни Загальний макроекономічний стан країни Рівень науково технічного прогресу галузі Наявність кадрів відповідного фаху та кваліфікації	Стан зовнішньоекономічних зв'язків держави Міжнародна політична ситуація Митно-тарифна політика та соціально - культурні особливості інших країн Природно - кліматичні умови

Джерело: складено автором на основі [33].

У свою чергу внутрішні чинники, які впливають на розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств та установ бюджетної сфери – це фактори, що мають місце всередині підприємства та визначаються його діяльністю. В економічній літературі існує досить різноманітна класифікація факторів внутрішнього впливу, але, на нашу думку, основою їх визначення є функціонування самого підприємства та установ бюджетної сфери, які здійснюють вплив на зовнішньоекономічну діяльність.

Тобто, основними внутрішніми чинниками, що впливають на розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств та установ бюджетної сфери є:

- організаційна структура управління;
- розробка та реалізація стратегії зовнішньоекономічної діяльності;
- досягнення перспективних цілей зовнішньоекономічної діяльності підприємства;
- планування зовнішньоекономічної діяльності;
- формування маркетингового середовища зовнішньоекономічної діяльності [19, с.36].

Для аналізу факторів, що впливають на зовнішньоекономічну діяльність, доцільніше використовувати метод аналізу PESTLE. Цей метод почав активно використовуватися в останні десять років. Однак, незважаючи на це, в Україні вищевказаний метод використовується вкрай рідко.

Отже, принципи зовнішньоекономічних зв'язків закріплено в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» і встановлюють рівність та доступність суб'єктів господарської діяльності до міжнародних зв'язків. В той же час, на розвиток зовнішньоекономічної діяльності значний вплив мають фактори зовнішнього та внутрішнього середовища.

РОЗДІЛ 2

Дослідження організаційно-економічної, зовнішньоекономічної діяльності Хмельницької обласної військової адміністрації (ХОВА)

2.1. Організаційно-економічна характеристика Хмельницької обласної військової адміністрації (ХОВА)

Хмельницька область у складі України утворена 22 вересня 1937 р. Розташована на південному заході Східноєвропейської рівнини в лісостеповій та мішанолісовій зонах (Полісся). На сході межує з Вінницею, на заході з Тернополем, на північному заході з Рівненщиною, на півночі з Житомиром, на півдні з Чернівцями. Усі вони мають, здебільшого, агропромисловий розвиток без значного промислового та паливно-ресурсного потенціалу. За площею території (20,6 тис. кв. км або 3,4% площі України) [35].

Хмельницька область належить до малих регіонів України і посідає серед них 19 місце. Протяжність з півночі на південь - 256,2 км, зі сходу на захід - 192,5 км. Більшу частину центральної частини області займає Подільська височина, по якій проходять вододіли Дніпра, Південного Бугу та Дністра.

Обласний центр – місто Хмельницький, розташоване поблизу географічного центру області на перетині шляхів з півночі на південь та із заходу на схід, що є дуже сприятливим фактором для соціально-економічного розвитку території.

Розташування області в південно-західній частині України має певні гальмівні фактори розвитку: область знаходиться далеко від найбільш розвинутих регіонів; транзитний потенціал області досить обмежений, оскільки транспортні потоки Захід-Схід проходять переважно на півночі області, транспортні потоки Івано-Франківськ – Київ, Тернопіль – Київ, Чернівці – Київ, які проходять через

Хмельницьку область, не надто великі, оскільки основні пункти пропуску через західні кордони України зосереджені у Львівській та Волинській областях.

За рівнем урбанізації та системи розселення Хмельницька область належить до 4-го типу регіонів (за класифікації SSRD – 2009)[35]. Це малі, дещо урбанізовані, агропромислові регіони з низьким рівнем розвитку. Саме тому розвиток області варто порівнювати з регіонами того типу, до яких належить наша область, а саме: Житомирська, Черкаська, Волинська, Закарпатська, Рівненська, Івано-Франківська, Тернопільська та Чернівецька області.

Таблиця 2.1

Порівняльна характеристика Хмельницької області із регіонами
одного типу

Область	Площа, тис. кв. м	Населення, тис. осіб	Щільність осіб на 1 кв. км	Приріст населення на 1000 осіб	ВРП на 1 особу, грн	Частка регіону у ВРП, у %
Волинська	20,1	1038,4	51,55	-1,7	49987	1,7
Житомирська	29,8	1231,2	41,27	-8,4	49737	2,1
Закарпатська	12,8	1258,1	98,47	-0,5	34202	1,4
Івано- Франківська	13,9	1377,4	98,9	-3,8	46312	2,1
Рівненська	20,0	1160,6	57,9	-0,3	42038	1,6
Тернопільська	13,8	1052,3	76,13	-5,5	38593	1,4
Хмельницька	20,6	1230,5	61,78	-8,1	49916	2,1
Черкаська	20,9	1220,3	58,39	-10,4	59697	2,5
Чернівецька	8,1	906,0	111,98	-1,8	31509	1,0

Джерело: складено автором на основі [9].

У Хмельницькій області Указом Президента від 24 лютого 2022 року № 68/2022 утворено Хмельницьку обласну військову адміністрацію (далі – ХОВА), а також три районні: Хмельницьку, Кам'янець-Подільську та Шепетівську. Оскільки область розташована далеко від лінії фронту, не було потреби створювати військові адміністрації в окремих містах [38].

Повноваження ХОВА при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності:

- забезпечує виконання зобов'язань за міжнародними договорами України у Хмельницькій області; сприяє розвитку міжнародного співробітництва у сфері економіки, захисту прав людини, боротьби з тероризмом, екологічної безпеки, охорони здоров'я, науки, освіти, культури, туризму, фізкультури та спорту;

- укладає договори з іноземними партнерами про співробітництво в межах компетенції, визначеної законодавством;

- сприяє зовнішньоекономічним зв'язкам підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих на території Хмельницької області;

- сприяє розвитку експортної бази та збільшенню виробництва продукції на експорт;

- організовує транскордонну торгівлю;

- сприяє діяльності митних органів і прикордонних служб, створенню умов для їх нормального функціонування;

- подає в установленому порядку до відповідних органів пропозиції щодо залучення іноземних інвестицій для розвитку економічного потенціалу Хмельницької області [38].

В умовах повномасштабної війни Хмельницький, розташований далеко від лінії фронту, став притулком для сотень тисяч вимушених переселенців. Десятки підприємств перенесли виробництво в цей відносно безпечний регіон. Проте російське вторгнення вплинуло на соціально-економічне становище регіону — насамперед через ракетні обстріли росії, переміщення людей і підприємств, відключення електроенергії та загальний занепад економіки.

Нині Хмельницька область поділяється на три райони: Хмельницький, Кам'янець-Подільський та Шепетівський. За даними

Хмельницької обласної ради, станом на 2022 рік в області 1451 населений пункт, з них утворено 60 громад [8].

Чисельність наявного населення у Хмельницькій області станом на 1 грудня 2021 року становила 1 230 507 осіб. Станом на кінець 2022 року у відкритому доступі інформація за цим показником відсутня. Проте відомо, що у 2022 році в області органами реєстрації актів цивільного стану зареєстровано 8221 народження та 19768 смертей. Для порівняння: кількість народжених у січні–листопаді 2021 року становила 8032, померлих – 21263 [38;36].

Тенденція останніх років фіксує зменшення чисельності населення, особливо в сільській місцевості. Зменшення населення відбулося як за рахунок природного скорочення, так і за рахунок міграційного скорочення населення. За цим показником Хмельницький посідає 13 місце в Україні.

Щодо частки працездатного населення, то у відповіді на інформаційний запит Головне управління статистики у Хмельницькій області повідомило, що у зв'язку з агресією Росії проти України органи державної статистики не мають можливості обстежити домогосподарства, тому не можуть отримати необхідні показники та розрахувати їх.

Водночас, за даними ГУ ДФС у Хмельницькій області, у 2021 році рівень зайнятості населення Хмельницької області для населення відповідної вікової групи становив:

- вік 15 років і старше — 47,7%;
- 15–70 років — 54%;
- працездатного віку (15–59 років) — 63% [8].

У 2022 році послугами Хмельницької обласної служби зайнятості скористалися 40,3 тис. громадян, з них 31,2 тис. мали статус безробітного. Серед них більше 2600 внутрішньопереміщених осіб, що перебували на обліку в Хмельницькій обласній службі зайнятості [3].

Проте у 2021 році до обласної служби зайнятості звернулося значно більше людей. За офіційною інформацією, цей показник становив 63 тис. громадян, з них 41,4 тис. мали статус безробітного[3].

Також відомо, що станом на 1 грудня 2022 року кількість зареєстрованих безробітних в області становила 6 тисяч осіб, з них 746 внутрішньо переміщених осіб, а станом на 1 листопада 2023 року – 2,4 тисячі. Серед безробітних 80% становили жінки, 20% – чоловіки. За віковими групами: 24% зареєстрованих безробітних були віком до 35 років; 29% - від 35 до 44 років; 28% — у віці від 45 до 55 років; 19% старше 55 років. На одну вакансію претендував 1 безробітний.

За даними Хмельницького обласного центру зайнятості, майже 60% вакансій у 2023 році були за робітничими професіями. Популярними також залишаються торгівля та послуги, транспорт, сільське господарство та виробництво. Натомість у 2021 році найбільшим попитом користувалися спеціалісти у сферах сільського, лісового та рибного господарства, торгівлі та послуг, переробної промисловості та транспорту [3].

На зайнятість населення вплинув воєнний стан та мобілізація – зазначають в обласному центрі зайнятості. Незважаючи на неможливість працювати за кордоном, кількість випадків реєстрації чоловіків як безробітних зменшилася. Мабуть, це пов'язано з тим, що центри зайнятості обмінюються даними з територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки (колишні військові комісаріати). Крім того, багато підприємств залишилися без кваліфікованих робітників, яких мобілізували і не завжди замінювали.

Загалом, за даними ХОВА, кількість робочих місць в області зменшилася на 25,8 тис [23].

Послугами обласної служби зайнятості у січні-листопаді 2023 року скористалося 13,7 тис. зареєстрованих безробітних. Зокрема, зареєстровано з початку року 8,1 тис. осіб (зменшення в 2,2 рази або на

10,0 тис. осіб). Допомогу по безробіттю отримували 10,6 тис. осіб (зменшення майже в 3 рази або на 18,0 тис. осіб). За сприяння служби зайнятості працевлаштовано 8,7 тис. осіб, з них 4,1 тис. безробітних. Середня тривалість пошуку роботи безробітними зменшилась з 126 днів до 97 днів.

Протягом 2022 року до служби зайнятості Хмельницької області надійшло 18,4 тис. пропозицій роботи. Середня зарплата, запропонована роботодавцями, становила 8204 грн, у листопаді 2023 року – 11700 грн. [3].

Значно вищі зарплати пропонують роботодавці, які розміщують вакансії на сайті Work.ua. Наприклад, за даними цього ресурсу, середня зарплата у Хмельницькому у грудні 2022 року становила майже 13 тис. грн. Для порівняння: у грудні 2021 року ця цифра сягнула 11 тис. грн.

Хмельниччина – відносно спокійний регіон, де не велося бойових дій. І хоча офіційної інформації про кількість людей, які покинули регіон через повномасштабну війну, немає, можна припустити, що їх небагато, особливо порівняно з регіонами, де тривають бойові дії, чи прифронтовими районами.

Хмельниччина належить до тих областей, які не мають великих запасів різноманітних корисних копалин, але на території нашої області близько 2062 млн. га орних земель, більшість з яких складають чорноземи. Саме через це область можна віднести до аграрних, основним джерелом доходів яких є сільське господарство.

Наприклад, за результатами опитування, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова в пунктах пропуску через державний кордон України в Закарпатській області з 15 березня по 1 квітня минулого року, жоден з респондентів, які перетинали кордон, не вказав, що проживав у Хмельницькій області [37].

Інформація про механізми підвищення мотивації населення не емігрувати за кордон у відкритих джерелах відсутня. Проте як

регіональна, так і місцева влада вживає заходів для підтримки бізнесу та залучення переміщених підприємств. Також реалізуються ініціативи, які сприяють інтеграції переселенців у громади.

Вигідне розташування Хмельницької області на транспортних шляхах пов'язує область з основними промисловими регіонами України (Києвом, Харковом, Дніпром), а також чорноморськими портами із західноукраїнськими областями та країнами Центральної та Західної Європи. З півночі на південь область перетинають залізниця і ряд автомобільних доріг, які забезпечують доступ до Білорусі та країн Балтії, Молдови та країн Південно-Східної Європи. Дорожня система області достатньо збалансована і здатна забезпечити внутрішньообласну доступність усіх територій і населених пунктів. Усі потенційні центри економічного зростання сполучені дорогами з твердим покриттям з районними та обласними центрами.

Серед основних недоліків транспортної підсистеми – незадовільний стан доріг, а також моральна та фізична зношеність об'єктів залізничного транспорту, що пов'язано з недостатнім фінансуванням дорожнього господарства на місцевому (регіональному) рівні. З метою розвитку транспортної підсистеми доцільно оновлювати та розширювати кількість одиниць рухомого складу всіх складових транспортної підсистеми, особливо залізниці.

За темпами зростання валового регіонального продукту Хмельницька область посідає друге місце в Україні [9]. Про власну стабільність протягом останніх років свідчить динамічна структура валової доданої вартості області за видами економічної діяльності. Найбільшу питому вагу в структурі валової доданої вартості економіки області займає галузь сільського господарства.

Основними виробниками сільськогосподарської продукції є сільськогосподарські підприємства. Питома вага виробленої ними продукції становить понад 60 %, з яких десяту частину продукції

виробляють фермерські господарства. За рахунок власного виробництва повністю забезпечуються внутрішні потреби населення області основними продуктами харчування. Найпотужнішою складовою галузі рослинництва області було і залишається зернове господарство, яке повністю забезпечує продовольчу безпеку регіону. У тваринництві переважають молочно-м'ясне скотарство та свинарство. Розвиваються вівчарство, птахівництво, бджільництво.

Найбільш прибутковими галузями сільського господарства є вирощування соняшнику, зернових і плодово-ягідних культур. У тваринництві рентабельним є виробництво молока, розведення овець і кіз на м'ясо.

Промисловий комплекс Хмельницької області налічує понад 1000 підприємств, на яких зайнято чверть робочої сили області (понад 49 тис. робітників). Лєвова частка – 85,2% – малі та мікропідприємства, 14,4% – середні та 0,4% – великі. Область характеризується високим рівнем розвитку промисловості з виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції, машинобудування [38]. Хмельницький – промисловий центр області.

Потужні промислові підприємства розташовані також у містах Кам'янці-Подільському, Красилові, Славуті, у Кам'янці-Подільському, Теофіпольському, Славутському та Волочиському районах. Близько чверті обсягу промислового виробництва області припадає на виробництво електроенергії відокремленим підрозділом «Хмельницька атомна електростанція» ДП «НАЕК «Енергоатом», у зв'язку з чим існує прямо пропорційна залежність між показником промислового виробництва області та безперебійної роботи місцевої атомної електростанції на території Хмельницького значних виробників окремих видів продукції в Україні.

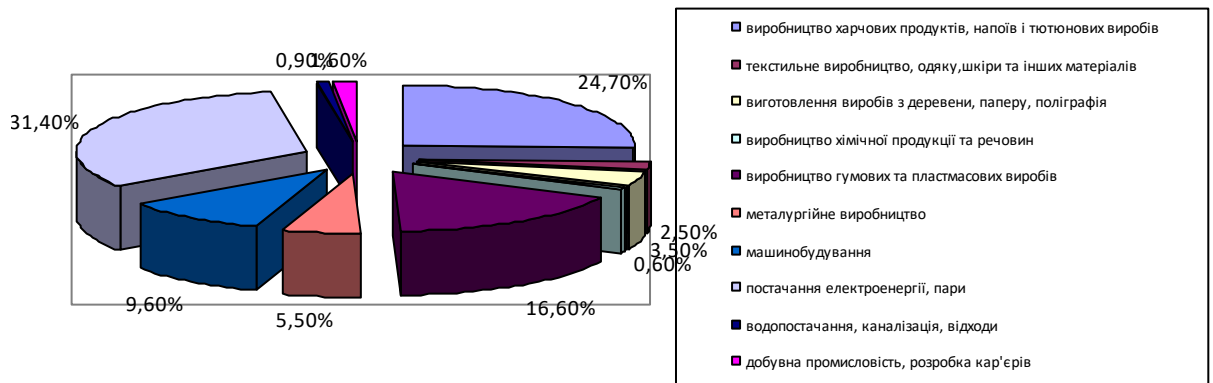

Рисунок 2.1 – Структура реалізації продукції Хмельницької області, %

Джерело: складено автором на основі [35].

Основними галузями переробної промисловості області є виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів; виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції, а також машинобудування, які забезпечують відповідно 24,7%, 16,6% та 9,6% від загального обсягу реалізованої промислової продукції області. За видами економічної діяльності в промисловості частка реалізованої промислової продукції в цілому по Україні значна у текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – 4,5%, у виробництві гуми та пластмас. продукції, іншої неметалевої мінеральної продукції – 5,4% та у постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 2,9%.

Отже, Хмельницька область характеризується високим рівнем промислового розвитку виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції, машинобудування. Близько чверті обсягу промислового виробництва в Хмельницькій області припадає на виробництво електроенергії відокремленим підрозділом «Хмельницька АЕС» ДП «НАЕК «Енергоатом», у зв'язку з чим існує прямо пропорційна залежність. за показником промислового виробництва

області та безперервної роботи місцевої АЕС, Хмельницька область стабільно займає 14-15 місце серед регіонів за обсягом реалізованої промислової продукції. Область України має достатні запаси лісової сировини, матеріалів і корисних копалин, які є сировиною для ряду галузей і основою для розвитку гірничодобувної та деревообробної промисловості, а виробництво неметалевої мінеральної продукції створює значний потенціал для розвитку харчової промисловості.

2.2. Оцінка макро-, мікросередовища зовнішньоекономічної діяльності Хмельницької обласної військової адміністрації (ХОВА)

Завдяки інноваційному потенціалу Хмельницької області відбувається соціально-економічне та науково-технічне зростання, а також випуск конкурентоспроможної продукції.

За даними Державної служби статистики України, у Хмельницькій області функціонує 8 організацій, які здійснюють наукові дослідження та розробки науково-технічного рівня розвитку економіки, що є найменшим показником серед регіонів України.

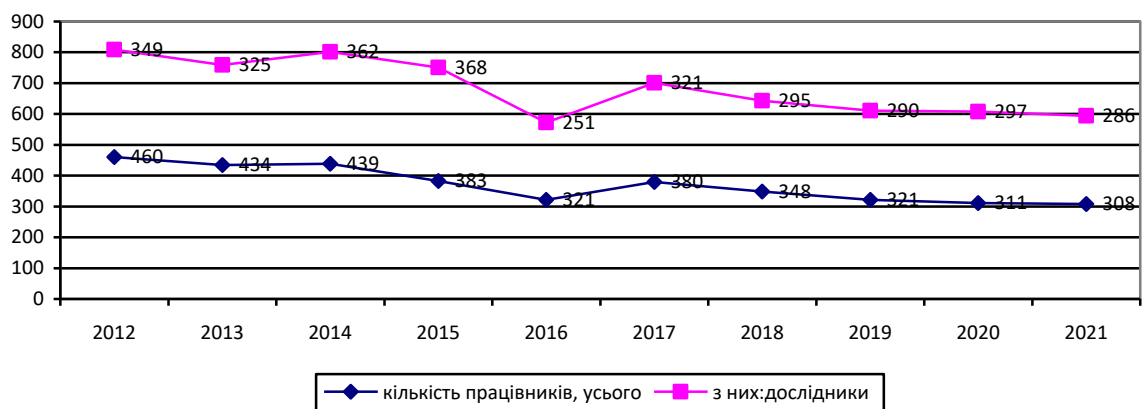

Рисунок 2.2 – Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень та розробок, осіб

Джерело: складено автором на основі [35].

Як бачимо з рис. 2.2., спостерігається тенденція до зменшення кількості наукових працівників. Порівняно з 2012 роком їх кількість зменшилася на 152 особи, у тому числі наукових працівників – на 63 особи. Найбільше фахівців зосереджено в технічній галузі – 55,5% та суспільних науках – 26,6% від загальної кількості.

Визначальною характеристикою розвитку інноваційного потенціалу є наукові кадри. У 2021 році загальна чисельність працівників організацій, які виконують наукову та науково-технічну роботу, становила 308 осіб, з них 286 наукових працівників та 22 технічних працівників [35].

Інноваційна діяльність промислових підприємств Хмельницької області характеризується негативними тенденціями. Найбільшою інноваційною активністю в регіоні відзначаються підприємства переробної промисловості, що може вплинути на визначення обґрунтованої спеціалізації в регіоні.

Серед ключових викликів, які постали перед міською та обласною владою після початку повномасштабного вторгнення, слід виділити наступне:

- значна кількість внутрішньо переміщених осіб, необхідність їх розселення та працевлаштування. З початку воєнного стану Хмельниччина прийняла близько 400 тисяч людей з інших регіонів України;

- створення умов для організації переміщеного бізнесу. За даними Мінреінтеграції, з початку повномасштабної агресії за програмою релокації у безпечніші регіони переїхало 800 підприємств. Хмельницька належить до областей, що отримали найбільше підприємств — 7,3% від загальної кількості;

- координація та підтримка волонтерського руху, зокрема на початку повномасштабного вторгнення[6].

Пошкодження цивільної інфраструктури. За інформацією Хмельницької ОДА, наданою у відповідь на інформаційний запит ОПОРИ, з 24 лютого 2022 року по 1 листопада 2023 року на території Хмельницької області внаслідок російської агресії пошкоджено 103 об'єкти [6; 12], з них:

- 4 промислові підприємства;
- 16 приватних житлових будинків;
- 4 заклади загальної середньої освіти;
- 3 заклади дошкільної освіти;
- 39 багатоповерхових житлових будинків;
- інші: об'єкти життєзабезпечення, склади, заклади охорони здоров'я, заклади культури, кондитерський цех, продовольчий магазин.

Наразі станом на січень 2024 року ситуація з енерго-, а також водо- та газопостачанням в області стабільна, відключень немає.

Для відновлення інфраструктури після обстрілів на Хмельниччині використовуються кошти місцевого бюджету та залучається фінансування іноземних організацій.

Зокрема, у Шепетівській громаді, де постраждали 84 будівлі, з місцевого бюджету виділили 6 мільйонів гривень. У Хмельницькій громаді, як повідомив 28 березня міський голова, депутати виділили матеріальну допомогу людям, які суттєво постраждали від атак РФ, а деякі з постраждалих підприємств отримали пільги на оплату земельних сервітутів. Крім того, деякі пошкодження усувають комунальники. Мешканці постраждалих будинків, які самостійно замовили металопластикові вікна, можуть надати відповідні рахунки, а місто надасть їм матеріальну допомогу [34].

Християнська гуманітарна організація Medair виділила 1,5 млн грн на ремонт вікон, пошкоджених після нападу на хмельничан 31 грудня. Про це повідомляє муніципальний телеканал "Місто". Наразі організація

встановлює вікна у 15 будинках, які постраждали після «події» 18 лютого 2023 року. Medair також допомогла встановити вікна після обстрілу Шепетівки [34].

Також зазначимо, що у Хмельницькому діє робоча група, яка, згідно із заявкою, обстежує пошкоджені внаслідок обстрілів будівлі. Власник нерухомості може додати акт обстеження до заяви на компенсацію від держави в «Дія».

Хмельниччина є одним із лідерів за кількістю зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб. З початку повномасштабного вторгнення область прийняла та розселила понад 385 тис. Осіб, у тому числі тих, хто перебував на території області транзитом. За даними Хмельницької ОВА, станом на 30 листопада 2023 року в області зареєстровано 141 246 ВПО. У Хмельницькій міській територіальній громаді проживає 37 431 переселенець [34].

Для підтримки цієї категорії населення в області реалізується низка програм:

Програма забезпечення перебування внутрішньо переміщених та/або евакуйованих осіб у закладах соціального захисту населення, що є об'єктами спільної власності територіальних громад Хмельницької області;

Цільова програма забезпечення перебування внутрішньо переміщених осіб у професійних (професійно-технічних), професійно-технічних коледжах, вищих навчальних закладах та інших навчальних закладах Хмельницької області;

Програма забезпечення перебування внутрішньо переміщених осіб у закладах освіти Хмельницької області, яка фінансується з обласного бюджету у 2023 році.

Крім того, за інформацією Хмельницької міської ради, Комплексною програмою «Турбота» у громаді на 2022-2026 роки передбачено соціальний захист внутрішньо переміщених осіб [6].

Наразі, за даними виконкому міської ради, на черзі тимчасового житла перебуває 351 особа. Ще 43 сім'ї та одиноких громадян з числа внутрішньо переміщених осіб та учасників бойових дій очікують на отримання постійного житла.

У вересні 2022 року міська рада погодила отримання гранту в розмірі 1 млн 487 тис. євро від Північної економічно-фінансової корпорації (НЕФКО), спрямованого на забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб у м. Хмельницькому [6].

Також влада Хмельниччини залучає кошти Євросоюзу для забезпечення житлом переселенців. Зокрема, реконструюють два існуючих корпуси, де облаштують «розумні» гуртожитки на близько 230 місць. Крім того, Євросоюз профінансує будівництво капітального житла на вільних земельних ділянках. Планується, що це житло буде соціально-комунальною власністю.

Також у Хмельницькій громаді діє дворічна програма «Єднаймося заради дії», метою якої є об'єднання переселенців, представників приймаючих громад, влади та ЗМІ для вирішення конфліктів на місцевому рівні, сприяння інтеграції переселенців, комплексне підтримати розробку місцевих та національних планів інтеграції ВПО та стабілізації ситуації в Україні. Рада у справах внутрішньо переміщених осіб при Хмельницькому міському голові на завершальному етапі реєстрації. Такий дорадчий орган планується створити в Кам'янці-Подільському [34].

Працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. У 2022 році послугами Хмельницької обласної служби зайнятості скористалися понад 2600 вимушених переселенців, які перебували на обліку в установі.

Крім того, до Хмельницької обласної служби зайнятості звернулися 473 роботодавці, які бажають отримати компенсацію за працевлаштування 662 внутрішньо переміщених осіб. Такі виплати

пропонує державна програма, згідно з якою під час воєнного стану та протягом 30 днів після його скасування роботодавець може отримати компенсацію витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщеної особи[3].

В табл.2.2 проаналізуємо фактори макро та мікросередовища зовнішньоекономічної діяльності Хмельницької обласної військової адміністрації.

Таблиця 2.2

Фактори макро та мікросередовища зовнішньоекономічної діяльності Хмельницької обласної військової адміністрації

Фактори	Вплив	Ступінь впливу	Інструменти впливу
1	2	3	4
Макросередовище			
1.Політичні			
1.1.Війський стан	негативний	сильний	Постійні ракетні обстріли
1.2.Міжнародна підтримка	позитивний	середній	Гранти, спільні підприємства
1.3.Внутрішня державна підтримка	позитивний	середній	Пільги, субсидії, дотації
2.Економічні			
2.1.Рівень безробіття	негативний	низький	Значна кількість ВПО
2.2.Рівень платоспроможності населення	негативний	середній	Низька заробітна плата
2.3.Інфляція	Негативний	високий	Підвищення цін

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4
2.4.Логістика	Негативний	високий	Блокування кордонів
3.Соціокультурні			
3.1.Міграція	Нейтральний	середній	Значна кількість ВПО
3.2.Рівень життя	Негативний	Середній	Низька платоспроможність населення
4.Технологічні			
4.1.Інновації	Позитивний	високий	Використання технологій
Мікросередовище			
5.Ресурси			
5.1.Природні	Позитивний	високий	Навні корисні копалини
5.2.Трудові	Позитивний	високий	Наявні трудові ресурси

6.Соціально – економічний стан			
6.1.Промисловість	Позитивний	середній	Зношене обладнання
6.2.Сільське господарство	Позитивний	високий	Розвинуте
6.3.ЗЕД	Позитивний	низький	Переважно великі підприємства
7.Менеджмент	Позитивний	низький	Регіональний офіс міжнародного співробітництва хмельницької ОДА

Джерело: складено автором на основі [26].

Найбільший негативний вплив на зовнішньоекономічну діяльність України і Хмельницької області має війна в Україні, постійні ракетні обстріли, порушення логістики, що негативно впливає на економіку та суспільство загалом.

Отже, за рахунок ВПО та релокації підприємств у Хмельницькій області суттєво зменшилось безробіття, проте через війну порушено логістику, яка негативно вплинула на проведення зовнішньоекономічної діяльності України та Хмельницької області зокрема. Позитивним є матеріальна та фінансова підтримка міжнародних фондів, підприємств, об'єднань, тощо.

2.3. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності Хмельницької обласної військової адміністрації

Від початку введення воєнного стану Хмельницька обласна влада заявляла про «створення максимально сприятливих умов для стабільної роботи бізнесу області в умовах війни». Для цього у Хмельницькій обласній військовій адміністрації створено координаційний штаб підтримки підприємництва, до складу якого увійшли керівництво ОВА, представники департаменту економічного розвитку ОВА, Агенції регіонального розвитку Хмельницької області та бізнесу. Через штаб активний бізнес області може формувати пропозиції щодо вдосконалення законодавства про підприємницьку діяльність в умовах

воєнного стану та підтримки підприємництва, готувати проекти звернень та запитів до центральних органів державної влади. Натомість обласна військова адміністрація, у свою чергу, зобов'язалася в межах своїх повноважень проінформувати про ці пропозиції Уряд та Президента України.

Хмельниччина – область із широкими можливостями для розвитку як внутрішніх міжрегіональних, так і зовнішніх міждержавних зв'язків. Завдяки вигідному економіко-географічному розташуванню області сфера міжнародної торгівлі є вагомим та динамічним складовим елементом економіки області, хоча й характеризується незначними показниками зовнішньоторговельного обороту України. Так, питома вага Хмельницької області у зовнішній торгівлі українськими товарами становить 1,3% експорту та 0,8% імпорту[9].

Обласна влада доповідає про позитивні результати роботи штабу в контексті «проведення валютних операцій, проблем, пов'язаних з митним оформленням ввезених на митну територію товарів до 24 лютого 2022 року, бронюванням працівників на підприємствах тощо».

Крім того, штаб організував семінар для підприємців «Актуальні питання податкового законодавства та отримання дозволів і ліцензій в умовах воєнного стану», в якому взяли участь представники ГУ ДФС у Хмельницькій області та ГУ ДФС в Хмельницькій обл. [6].

Також у липні 2022 року в області відбувся круглий стіл Національної інвестиційної ради при Президентові України щодо обговорення першочергових потреб бізнесу.

В Україні діє державна програма переміщення підприємств у безпечніші регіони. До неї приєднався Хмельницький. Як повідомляв ОПОРІ на Хмельниччині, з початку воєнного стану до області перемістили свої потужності 60 підприємств різної спеціалізації, що дало змогу створити близько 300 робочих місць. Серед цих суб'єктів господарювання – підприємства оптової та роздрібною торгівлі,

швейного виробництва, машинобудування, виробники світлодіодної продукції, електрообладнання, деталей до автотранспорту, підприємства з продажу та ремонту сільськогосподарської техніки та обладнання, автокранів та спецтехніки.

Як повідомляла ХОВА, на початку 2023 року найбільше підприємств переїхало до Хмельницького, Кам'янця-Подільського та Шепетівки. Вони переїхали з Харкова, Києва, Запоріжжя, Дніпра, Краматорська та інших міст Донецької та Луганської областей. Станом на січень 2023 року 76% переміщених підприємств уже розпочали роботу на новому місці [6].

Так, до Хмельницької міської територіальної громади переїхало 20 промислових підприємств. Основні види їх діяльності: ремонт та технічне обслуговування електрообладнання, лиття кольорових металів, швейне виробництво, холодне штампування та згинання, виробництво будівельних металевих конструкцій та частин конструкцій, неспеціалізована оптова торгівля, надання інших послуг, послуги з виробництва будівельних металів. послуги з виробництва будівельних металів. послуги з виробництва будівельних металів. послуги з виробництва будівельних металоконструкцій, послуги з виробництва будівельних металів, послуги з виробництва будівельних металоконструкцій, комп'ютерне програмування.

Для підтримки підприємництва в області діє Програма розвитку малого і середнього підприємництва Хмельницької області на 2021–2023 роки, затверджена рішенням Хмельницької обласної ради від 8 квітня 2021 року, якою передбачено пільгове кредитування підприємців з обласного бюджету на реалізація пріоритетних для регіону інвестиційних проектів (бізнес-планів) напрямів діяльності.

Рішенням Хмельницької міської ради від 15.12.2021 року затверджено Програму розвитку підприємництва на 2022–2025 роки. В

його рамках та з метою популяризації підприємництва серед громади міста проводиться конкурс бізнес-ідей та стартапів.

Питома вага області в загальному обсязі залучених іноземних інвестицій в Україні становить 0,5% проти 0,6% у Вінницькій, 0,4% у Рівненській та 0,1% у Тернопільській та Чернівецькій областях. Серед регіонів порівняння Хмельницька область посідає 2 місце за обсягом прямих іноземних інвестицій на початок року, поступаючись лише Вінницькій області.

Таблиця 2.3

Регіональний розріз обсягу прямих іноземних інвестицій на
31.12.2022 року

Регіон	Млн..грн.	у % до загального обсягу
Україна	409660	100
Вінницька область	2457,96	0,6
Рівненська область	1638,64	0,4
Хмельницька область	2048,3	0,5
Тернопільська область	409,66	0,1
Чернівецька область	409,66	0,1

Джерело: складено автором на основі [21;9]

Майже незмінною залишається п'ятірка основних країн-інвесторів Хмельницької області, на яку припадає 87% від загального обсягу (Нідерланди, Польща, Кіпр, Німеччина, Ізраїль). Станом на 1 січня 2022 року на Хмельниччині працювало 250 підприємств з прямими іноземними інвестиціями. З 2012 року їх кількість зросла на 14,2 відсотка. На промислових підприємствах зосереджено 157,5 млн дол. іноземних інвестицій (79,0% від загального обсягу), у тому числі в переробну промисловість – 157,3 млн.дол. На підприємствах оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автомобілів і мотоциклів накопичено 21,3 млн. дол. (або 10,7% від загального обсягу), в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, – 10,4 млн. дол. (5,2%), сільське, лісове та рибне господарство – 8,0 млн. дол. (4,0%) (рис.2.3).

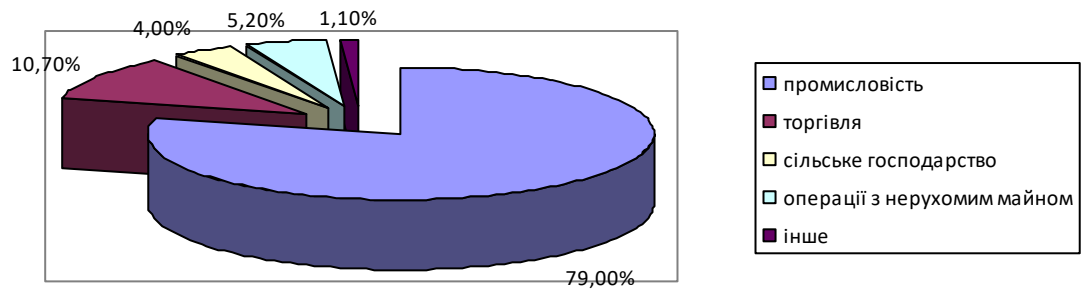

Рисунок 2.3 – Іноземні інвестиції у Хмельницькій області за видами діяльності, %

Джерело: складено автором на основі [35]

Розподіл інвестицій за сферами показує, що основні інвестиції спрямовані в промисловість (157,5 млн. дол. США іноземних інвестицій, з них 157,3 млн. дол. США – в переробну промисловість). Найбільш привабливими для іноземного інвестора є міста та райони області з розвиненою інфраструктурою, наявністю кваліфікованих трудових ресурсів, з відносно високою платоспроможністю населення, а також регіони з потужною сировинною базою. Інвестиційна політика в області є прозорою, відкритою, спрямованою на допомогу інвесторам, узгоджує інтереси інвесторів із пріоритетами регіону та створює основу для плідної та взаємовигідної співпраці.

Понад 94% іноземних інвестицій залучено з країн Європейського Союзу, при цьому п'ятірка країн-інвесторів (Нідерланди, Польща, Кіпр, Німеччина, Ізраїль) залишається незмінною. Основна частина іноземного капіталу, залученого в економіку області, зосереджена в промисловості. Що стосується просторового розміщення іноземних інвестицій, то майже всі вони зосереджені в містах обласного значення та районах з потужними обласними центрами та промисловістю.

У 2022 році обсяг експорту та імпорту товарів становив 780,2 млн доларів відповідно. США та 707,7 млн дол. Порівняно з 2021 роком експорт скоротився на 15,0% (\$137,9 млн), імпорт зріс на 12,6% (\$79,1

млн). Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами склало 72,5 млн. дол. Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 1,10 [35].

Зовнішньоторговельні операції проводилися з партнерами з 124 країн. У загальному обсязі експорту товарів найбільшу питому вагу становили продукти рослинного походження (50,6%), машини, обладнання та механізми, електрообладнання (8,3%), готові харчові продукти (7,3%), жири. і масла тваринного походження. або рослинного походження (5,9%), різні промислові товари (5,4%) (рис.2.4).

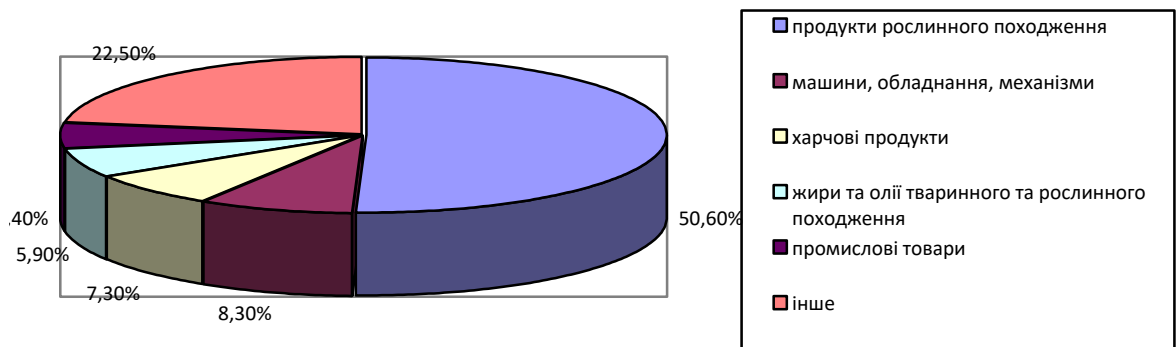

Рисунок 2.4 – Структура експорту Хмельницької області у 2022 році, %

Джерело: складено автором на основі [35]

Найбільшу частку структури імпорту товарів становили мінеральні продукти (27,0%), машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання (15,7%), полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них (12,7%), наземне транспортне обладнання, літаки, плавучі засоби. засоби засоби засоби (12,6%), продукція хімічної та суміжних галузей промисловості (8,3%), продукти рослинного походження (6,3%), текстильні матеріали та текстильні вироби (5,0%) (рис.2.5).

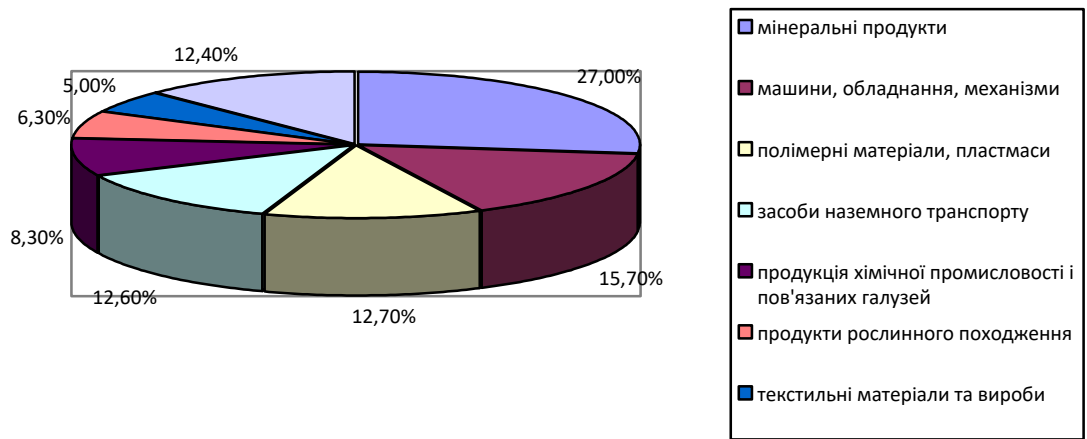

Рисунок 2.5 – Структура імпорту Хмельницької області у 2022 році, %

Джерело: складено автором на основі [35].

У січні-жовтні 2023 року обсяг експорту та імпорту товарів становив 630,5 млн доларів відповідно. США та 549,6 млн дол. Порівняно з січнем-жовтнем 2022 року експорт зріс на 4,1% (24,9 млн доларів), імпорт зменшився на 4,8% (28,0 млн доларів). Додатне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило 80,9 млн. дол. Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 1,15 [35].

Зовнішньоторговельні операції проводилися з партнерами зі 115 країн. У загальному обсязі експорту товарів найбільшу питому вагу становили продукти рослинного походження (36,9%), жири та олії тваринного або рослинного походження (14,1%), готові харчові продукти (13,6%), машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання (7,8%), різні промислові товари (7,4%).

Основу структури імпорту товарів становили машини, обладнання та механізми, електрообладнання (20,2%), мінеральні продукти (17,2%), полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них (14,2%), наземні транспортні засоби, авіаційна техніка, плавучі засоби. означає обладнання (14,1%), продукцію хімічної та суміжних галузей промисловості (9,3%), недорогоцінні метали та вироби з них (7,0%), текстильні матеріали та текстильні вироби (6,4%).

Провідними підприємствами зовнішньоекономічної діяльності Хмельницької області є:

експортери: ТОВ «Преттл-Кабель Україна» (м. Кам'янець-Подільський), ТОВ «Суфле Агро Україна» (Славутський район), ТОВ «ВІТАГРО» (Волочиський район), ПрАТ «Укрелектроапарат» (м. Хмельницький), ТОВ «Сіріус Екструден» (м. Хмельницький).);

імпортери: ТОВ «Сіріус Екструден» (м. Хмельницький), ТОВ «Преттл Кейбл Україна» (м. Кам'янець-Подільський), ТОВ «Інтер Карс Україна» (м. Хмельницький), ПАТ «Подільський Цемент» (м. Кам'янець-Подільський), ТОВ «Т-Стиль». » (м. Хмельницький), ТОВ «КАРАТ» (м. Хмельницький), ПАТ «Геревіт Керамік Продакшн» (м. Славута).

Отже, протягом останніх років у Хмельницькій області спостерігається тенденція до збільшення обсягів зовнішньої торгівлі. При цьому обсяги експортних поставок перевищують обсяги імпорتنих операцій, про що свідчить позитивне сальдо зовнішньої торгівлі. За останні роки зростає кількість учасників зовнішньоекономічної діяльності області – підприємств Хмельницької області, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, та міжнародних країн-партнерів. Основними товарними групами експорту є продукція рослинного і тваринного походження, машини, обладнання; імпорт машин, обладнання, пластмас, полімерних матеріалів і транспортних засобів.

РОЗДІЛ 3

Шляхи вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємств Хмельницької обласної військової адміністрації (ХОВА)

За економічним потенціалом Хмельницька область належить до агропромислових регіонів України. У структурі валової доданої вартості економіки області найбільшу питому вагу займають сільське господарство, промисловість і торгівля. Аналіз ВРП області за останні роки свідчить про постійну тенденцію до зростання, проте за цим показником область посідає середнє місце серед регіонів України. Результати аналізу в попередньому розділі дипломної роботи свідчать про те, що промисловий потенціал області представлений харчовою промисловістю, виробництвом напоїв і тютюнових виробів, гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції, машинобудуванням. . .

Близько чверті обсягу промислового виробництва області припадає на виробництво електроенергії відокремленим підрозділом «Хмельницька атомна станція» ДП «НАЕК «Енергоатом», у зв'язку з чим існує прямо пропорційна залежність між Показник промислового виробництва області та безперебійної роботи місцевої АЕС Якщо не брати до уваги переваги, які має область завдяки наявності потужної атомної електростанції, то структура економічного виробництва показує суттєві. залежність. про сільське господарство - галузь, яка перебуває під впливом природних і кліматичних змін, низьким потенціалом створення нових робочих місць і низькою оплатою праці.

Велике значення має аграрний сектор Хмельницької області, який забезпечує внутрішні потреби населення області в основних продуктах харчування, промисловості в сировині, зовнішню торгівлю в експортних товарах. Водночас в економіці області переважають застарілі технології,

низький рівень капіталовкладень, порівняно невелика частка продукції з високою доданою вартістю. Значна частина галузей регіональної економіки потребує нових інвестицій та зміцнення малого та середнього підприємництва, що докорінно змінює можливості суб'єктів господарювання та регіонів.

Промисловий потенціал Хмельницької області є важливою галуззю народногосподарського комплексу, але його сучасний стан не відповідає сучасним вимогам і потребує повного оновлення, тобто необхідно створювати високоефективні, високотехнологічні та наукомісткі підприємствапромислового виробництва, підвищення якості регіональної продукції та підвищення рівня її інноваційності, і, як наслідок, підвищення загальної конкурентоспроможності регіональної економіки.

Хмельницька область має значні можливості для трансформації аграрного сектору економіки у високоефективний, експортний сегмент економіки шляхом підвищення економічної активності регіону, підвищення його інвестиційної привабливості, використання новітніх технологій у виробництві, а також виходу на нові ринки які відкриються нам завдяки євроінтеграції.

Сприятливі кліматичні умови, велика кількість водних ресурсів, родючі землі, якими володіє Хмельницька область, а також географічне розташування створюють можливості для реалізації невикористаного потенціалу сільського господарства у сфері вирощування овочів, фруктів, м'яса та харчової промисловості, виробництва екологічно чистих продуктів.

Собівартість продукції не відрізняється від цін в інших країнах, але високі проміжні витрати (велика кількість посередників, податків, відсутність належних складських приміщень для продукції, розподільних центрів тощо) впливають на високу ціну реалізації.

Основною проблемою цього сегмента ринку протягом багатьох років є слабкий розвиток логістики.

Ефективність діяльності підприємств залежить від рівня розвитку логістичної інфраструктури. Щоб отримати більший прибуток і зайняти конкурентоспроможне місце на ринку товарів і послуг, підприємству потрібна розвинена логістична інфраструктура, завдяки якій відбуватимуться всі необхідні логістичні процеси та операції з матеріальними та іншими супутніми потоками.

Транспорт і зовнішньоекономічна діяльність тісно взаємопов'язані і взаємозалежні, справляючи великий вплив одна на одну. Таким чином, підвищення продуктивності транспортних технологій призводить до зниження питомих транспортних витрат, сприяючи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, залученню в сферу міжнародних економічних відносин нових, більш віддалених і складних товарних ринків. Водночас збільшення масштабів зовнішньої торгівлі та концентрація вантажопотоків за окремими напрямками дають змогу використовувати сучасні транспортні технології, тим самим знижуючи транспортні витрати на одиницю перевезеної продукції.

Політична нестабільність у зв'язку з війною на території України впливає на природне та міграційне скорочення населення та низький рівень іноземних інвестицій. Світова економічна криза збільшує високий рівень безробіття, особливо в сільській місцевості, та низьку інноваційну активність промислових підприємств.

Інфляцію та нестабільність національної валюти посилюють: низька купівельна спроможність населення, висока вартість кредитних ресурсів, недостатність власних коштів на технічне переоснащення та модернізацію виробництва.

Значним потенційним ризиком є недостатня державна фінансова підтримка з боку центральних органів влади, враховуючи незадовільний транспортно-експлуатаційний стан автомобільних доріг, зношеність

існуючої інфраструктури в житлово-комунальному господарстві, а також недостатній рівень матеріальної забезпеченості та технічної бази основних засобів виробничих підприємств.

В табл.3.1 наведено SWOT аналіз зовнішньоекономічної діяльності ХОВА.

Таблиця 3.1

SWOT аналіз зовнішньоекономічної діяльності Хмельницької обласної військової адміністрації

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>Географічне положення на перетині розгалужених транспортних шляхів</p> <p>Наявність унікальних природних ресурсів, корисних копалин і мінеральних вод</p> <p>Наявність великої кількості водних ресурсів для розвитку рибного господарства</p> <p>Значна кількість пам'яток культурної спадщини та об'єктів природно-заповідного фонду</p> <p>Наявність резерву робочої сили</p> <p>Переорієнтація ринків збуту місцевих виробників на ринки ЄС</p> <p>Активне ділове середовище</p> <p>Розвинена швейна промисловість</p> <p>Наявність двох індустріальних парків</p> <p>Наявність вільних земельних ділянок та старих промислових зон для реалізації інвестиційних проектів</p> <p>Наявність місцевої сировини для переробної промисловості та відновлюваної енергетики</p> <p>Наявність конкурентоспроможних експортоорієнтованих підприємств у різних галузях</p>	<p>Незадовільний транспортно-експлуатаційний стан автомобільних доріг</p> <p>Значний фізичний знос основних виробничих фондів</p> <p>Низький рівень іноземних інвестицій</p> <p>Низька інноваційна активність промислових підприємств</p> <p>Недостатньо власних коштів на технічне переоснащення та модернізацію виробництва</p> <p>Низька додана вартість сільськогосподарської продукції та низький рівень переробки сільськогосподарської продукції</p>
Можливості	Загрози
<p>Переорієнтація європейського виробництва на найближчих сусідів, зокрема на Хмельниччину за рахунок дешевої робочої сили та логістики.</p> <p>Розміщення на території області іноземних філій (виробничих підрозділів) транснаціональних корпорацій</p> <p>Міжнародна підтримка проектів розвитку</p> <p>Позиціонування регіону як логістичного хабу західного регіону України</p>	<p>Політична нестабільність у зв'язку з військовими діями на території України</p> <p>Світова економічна криза</p> <p>Інфляція та нестабільність національної валюти</p> <p>Високий рівень тінізації економіки</p>

Джерело: складено автором на основі [33].

Водночас високий рівень тінізації економіки, стрімке прискорення міграційних процесів, дефіцит робочої сили посилюють негативний вплив на рівень іноземних інвестицій.

Міжнародна підтримка проектів розвитку може стати перевагою Хмельницького регіону, враховуючи низку сильних сторін області: вигідне розташування на перетині розгалужених транспортних шляхів, наявність індустріальних парків, вільних земельних ділянок та старих промислових зон для реалізації інвестиційних проектів, місцева сировина для переробної промисловості та відновлювані джерела енергії.

Таблиця 3.2

Напрями вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності
Хмельницької обласної військової адміністрації

Напрями	Заходи	Відповідальний орган ХОВА
Переорієнтація європейського виробництва до найближчих сусідів, зокрема до Хмельницької області за рахунок дешевої робочої сили та логістики	Підвищення конкурентоздатності регіональної продукції Підтримка експортної спроможності регіональної продукції Оновлення основних фондів підприємств	Департамент економічного розвитку
Розміщення іноземних філій (виробничих підрозділів) транснаціональних корпорацій на території області	Створення та підтримка портфелю інвестиційних пропозицій в області Формування інноваційної інфраструктури Інвестиційне забезпечення інновацій	Департамент економічного розвитку та управління цифрового розвитку
Міжнародна підтримка проектів розвитку	Промоція інвестиційних продуктів області	Регіональний офіс міжнародного співробітництва
Позиціонування області як логістичного хабу західного регіону України	Розвиток логістично-транспортних систем регіону	Управління інфраструктури

Джерело: складено автором на основі [30].

Запропоновані заходи мають здійснюватись на основі взаємодії з регіональним офісом міжнародного співробітництва у Хмельницькій області та виробничими підприємствами.

Прогнозовано, що переорієнтація європейського виробництва на найближчих сусідів, зокрема на Хмельниччину за рахунок дешевої робочої сили та логістики, сприятиме поліпшенню в Україні якості трудових резервів, розвиненої швейної промисловості та конкурентоспроможних експортоорієнтованих підприємств у різні галузі промисловості.

Потенційний розвиток транспортних коридорів, що проходять через Хмельницьку область, може створити сприятливі умови для розвитку логістики, позитивно вплине на розвиток регіону через зміцнення малого та середнього бізнесу та залучення іноземних та внутрішніх інвестицій. .

Інвестиції в основний капітал є ключовим фактором економічного зростання. Від процесу залучення додаткових інвестиційних ресурсів в економіку регіону безпосередньо залежить якість життя населення та інші важливі характеристики розвитку сучасного суспільства. З цього випливає, що управління інвестиційними процесами, забезпечення їх повної віддачі є одним із першочергових завдань як центральної, так і регіональної влади. Збільшення обсягів інвестицій призводить до прискорення відтворювальних процесів і тим самим сприяє зростанню самодостатності територіальних громад області та найбільш ефективному використанню наявних у них ресурсів.

Розміщення іноземних філій міжнародних корпорацій сприятиме розвитку зовнішньоекономічної діяльності на Хмельниччині та залученню інвестиційного капіталу для розвитку регіону.

Отже, для вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності Хмельницької обласної військової адміністрації необхідно сприяти підвищенню конкурентоздатності регіональної продукції, підтримувати її експортну спроможність, активізувати розробку портфелю інвестиційних пропозицій в області, налагодити формування інноваційної інфраструктури, що сприятиме інвестиційному

забезпеченню інновацій, поліпшити розвиток логістично- транспортних систем регіону.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі на тему: «Шляхи вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємств та установ бюджетної сфери» визначено теоретичні основи організації зовнішньоекономічної діяльності підприємств та установ, досліджено організаційно-економічну, зовнішньоекономічну діяльність Хмельницької обласної військової адміністрації, обґрунтовано шляхи вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємств Хмельницької обласної військової адміністрації. За результатами проведеного дослідження зробимо наступні висновки.

Визначено, що сутність зовнішньоекономічної діяльності полягає у сукупності видів та форм торгівельної, інвестиційної, наукової, промислової діяльності з іншими країнами. Для бізнесу це можливість розширити ринок збуту товарів чи сировини рахунок продажу їх там. Для держави – це збільшення валютної виручки за рахунок експорту та задоволення попиту на внутрішньому ринку за рахунок імпорту.

З'ясовано, що нормативно – правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств та установ бюджетної сфери в Україні здійснюється відповідно до Конституції України, Митного та Податкового кодексів, Законів, постанов Кабінету Міністрів, Національного банку України, стратегій регіонального розвитку тощо.

Визначено, що принципи зовнішньоекономічних зв'язків закріплено в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» і встановлюють рівність та доступність суб'єктів господарської діяльності до міжнародних зв'язків. В той же час, на розвиток зовнішньоекономічної діяльності значний вплив мають фактори зовнішнього та внутрішнього середовища.

Хмельницька область характеризується високим рівнем промислового розвитку виробництва харчових продуктів, напоїв і

тютюнових виробів, гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції, машинобудування. За обсягом реалізованої промислової продукції Хмельницька область постійно має 14-15 місце серед регіонів країни. Значний аграрний потенціал України створює перспективи для розвитку харчової промисловості. В умовах повномасштабної війни Хмельницький, розташований далеко від лінії фронту, став притулком для сотень тисяч вимушених переселенців. Десятки підприємств перенесли виробництво в цей відносно безпечний регіон. Проте російське вторгнення вплинуло на соціально-економічне становище регіону — насамперед через ракетні обстріли росії, переміщення людей і підприємств, відключення електроенергії та загальний занепад економіки. Вигідне розташування Хмельницької області на транспортних шляхах пов'язує область з основними промисловими регіонами України (Києвом, Харковом, Дніпром), а також чорноморськими портами із західноукраїнськими областями та країнами Центральної та Західної Європи.

Виявлено, що безробіття на Хмельниччині суттєво зменшилось за рахунок переселення та передислокації підприємств, але через воєнні явища було порушено матеріально-технічне забезпечення, що негативно вплинуло на зовнішньоекономічну діяльність України та Хмельницької області зокрема. Близько чверті обсягу промислового виробництва в Хмельницькій області припадає на виробництво електроенергії відокремленим підрозділом «Хмельницька АЕС» ДП «НАЕК «Енергоатом», у зв'язку з чим існує прямо пропорційна залежність. за показником промислового виробництва області та безперебійної роботи місцевої АЕС, Позитивним є матеріальна та фінансова підтримка з боку міжнародних фондів, підприємств, асоціацій тощо. Найбільший негативний вплив на зовнішньоекономічну діяльність України і Хмельницької області має війна в Україні, постійні ракетні обстріли,

порушення логістики, що негативно впливає на економіку та суспільство загалом.

Визначено, що впродовж останніх років спостерігається тенденція до збільшення обсягів зовнішньої торгівлі Хмельницької області. При цьому обсяги експортних поставок перевищують обсяги імпорتنих операцій, про що свідчить позитивне сальдо зовнішньої торгівлі. Частка Хмельницької області у зовнішній торгівлі українськими товарами становить 1,3% експорту та 0,8% імпорту. Питома вага області в загальному обсязі залучених іноземних інвестицій в Україні становить 0,5%. П'ять основних країн-інвесторів Хмельницької області, що не змінюються протягом останніх років – це Нідерланди, Польща, Кіпр, Німеччина, Ізраїль, частка їх інвестицій складає 87% від загального обсягу. У 2022 році обсяг експорту та імпорту товарів Хмельницької області становив 780,2 млн доларів відповідно. США та 707,7 млн дол. Порівняно з 2021 роком експорт скоротився на 15,0% (\$137,9 млн), імпорт зріс на 12,6% (\$79,1 млн). Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами склало 72,5 млн. дол. У 2023 році зовнішньоторговельні операції проводилися з партнерами зі 115 країн. Основними товарними групами експорту є продукція рослинного і тваринного походження, машини, обладнання; імпорт машин, обладнання, пластмас, полімерних матеріалів і транспортних засобів.

Запропоновано, що для вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності Хмельницької обласної військової адміністрації необхідно сприяти підвищенню конкурентоздатності регіональної продукції, підтримувати її експортну спроможність, активізувати розробку портфелю інвестиційних пропозицій в області, налагодити формування інноваційної інфраструктури, що сприятиме інвестиційному забезпеченню інновацій, поліпшити розвиток логістично- транспортних систем регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акименко О. Ю. Теоретична концептуалізація зовнішньоекономічної діяльності як вагомого фактора економічної стабілізації держави. *Причорноморські економічні студії*, 2019. №38 (1), С.37-42.
2. Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту зовнішньоекономічної діяльності : колект. монографія / Д. Т. Бікулов та ін. ; ред.: Д. Т. Бікулов, О. М. Олійник. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. 338, [1] с.
3. Аналітична та статистична інформація: Хмельницький обласний центр зайнятості URL: <https://khm.dcz.gov.ua/analitics/70>
4. Вдовиченко Ю. В. Розвиток міжнародного бізнесу в контексті тенденцій корпоративного розвитку світової економіки : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02. Черкаси, 2011. 218, [8] арк.
5. Вергун В. А. Міжнародне корпоративне управління : навч. посіб. К. : Київський університет, 2012. 287 с.
6. Всі новини: Хмельницька обласна військова адміністрація — Офіційне інтернет-представництво URL: <https://www.adm-km.gov.ua/?cat=1>
7. Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності : підручник. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2019. 409 с.
8. ГУС у Хмельницькій області інформує | Хмельницька обласна військова адміністрація — Офіційне інтернет-представництво URL: <https://www.adm-km.gov.ua/?p=108805>
9. Державна служба статистики України URL: <https://csrv2.ukrstat.gov.ua/>
10. Свтушенко В. А., Ляшевська В. І., Токар Ю. В. Методологічні основи зовнішньоекономічної діяльності. *Бізнес Інформ*. 2019. №11. С. 49–53.

- 11.Завгородній А. В. Принципи зовнішньоекономічної діяльності: національний та регіональний виміри. *Український журнал прикладної економіки*, 2019.№4(1), С.85-93.
- 12.Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. Березень 2023 р.https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report.pdf
- 13.Інструментарій менеджменту зовнішньоекономічної діяльності : колект. монографія / О. О. Карпенко та ін. Київ : ДУІТ, 2021. 236 с.
- 14.Козловський В. О. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2019. 149 с.
- 15.Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254к/96-вр#Text>
- 16.Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 44-45, № 46-47, № 48, ст.552) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
- 17.Міжнародний менеджмент : навч. посіб. / С. М. Синиця та ін. Івано-Франківськ : ДВНЗ "Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника", 2014. 335 с.
- 18.Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / Т. В. Орехова та ін. ; за заг. ред. Т. В. Орехової. Вінниця : ТВОРИ, 2019. 321 с.
- 19.Міжнародні економічні відносини та національна економічна діяльність: сучасний стан, проблеми та тенденції розвитку : колект. монографія / Алексеєва Т. І. та ін. Полтава : Астроя , 2021. 147 с.
- 20.Міжнародні економічні відносини: стан, проблеми та вектори розвитку : монографія / Т. Яровенко та ін. ; за ред. д-ра екон. наук Т. Яровенко. Дніпро : Біла К. О. [вид.], 2022. 264 с.

- 21.НБУ: Статистика зовнішнього сектору URL:
<https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#5>
- 22.Підсумки 2021 року: як змінився ринок праці Хмельниччини? | Хмельницька обласна військова адміністрація — Офіційне інтернет-представництво URL:
<https://www.adm-km.gov.ua/?p=107379>
- 23.Підсумки 2022 року: ринок праці Хмельниччини | Хмельницька обласна військова адміністрація — Офіційне інтернет-представництво URL: <https://www.adm-km.gov.ua/?p=119569>
- 24.Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
- 25.Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті: Постанова НБУ від 02.01.2019 р.№5 URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005500-19#Text>
- 26.Представлено проєкт обласного бюджету Хмельницької області на 2023 рік | Хмельницька обласна військова адміністрація — Офіційне інтернет-представництво URL: <https://www.adm-km.gov.ua/?p=119235>
- 27.Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 30, ст.239) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
- 28.Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2023 рік: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2022 р. № 1466 URL:
<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-perelikiv-tovariv-eksport-ta-import-iakykh-pidlihaiae-litsenzuvanniu-s1466-271222>

29. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
30. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>
31. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова НБУ від 24.02.2022 р. №18 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>
32. Про транскордонне співробітництво: Закон України від 24.06.2004 № 1861-IV (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 45, ст.499) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text>
33. Прокопишин О. С., Трушкіна Н. В., Сербіна Т. В. Щодо організації зовнішньоекономічної логістичної діяльності аграрних підприємств в умовах війни. *Вестник экономической науки Украины*, 2022., №1 (42), С.209-217.
34. Рік повномасштабної війни у Хмельницькому та Хмельницькій області: узагальнення подій – Українська Гельсінська спілка з прав людини URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/rik-povnomasshtabnoi-viyny-u-khmelnytskomu-ta-khmelnytskiy-oblasti-uzahalnennia-podiy/>
35. Сайт Головного управління статистики у Хмельницькій області URL: <https://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/>
36. Статистична інформація щодо державної реєстрації актів цивільного стану URL: https://minjust.gov.ua/actual-info/stat_info
37. Українські біженці: настрої та оцінки (березень 2022р.) URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/ukrainski-bizhentsi-nastroi-ta-otsinky>

38.ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСТЬ – Хмельницька обласна рада URL:
<https://km-oblrada.gov.ua/khmelnysky-region/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Міжнародні угоди, які укладено у Хмельницькій обласній державній адміністрації

Угода	Зміст	Дата укладення	Місце укладення
Угода про партнерську співпрацю між Красніцьким Повітом Люблінського воєводства, Республіка Польща та Містом Славута Хмельницької області, Україна	Підготовка та реалізація спільних проєктів; співробітництво, обмін досвідом, реалізація ініціатив у сферах культури, освіти, охорони здоров'я, спорту та туризму; обмін досвідом в галузі покращення якості соціальної та економічної інфраструктури, у галузі охорони навколишнього середовища; спільних дій на користь малого та середнього підприємництва; обмін досвідом між органами місцевого самоврядування та ін	07.09.2021	м. Краснік
Партнерський договір між гміною Голенюв, що знаходиться в Польщі, і Славутською міською радою Хмельницької області, що знаходиться в Україні	Зустріч членів територіальної громади міста Славута Хмельницької області і міста Голенюв, підписання багатосторонніх контрактів; пряма співпраця і контакти між громадськими об'єднаннями сторін; обмін інформацією про економічний розвиток; різні форми співпраці в економічній, культурній, туристичній та ін. сферах, співпраця у сфері гуманітарної допомоги та іншої допомоги у разі виникнення ситуацій надзвичайного характеру	07.03.2022	м. Славута
Протокол намірів про співпрацю	Підприємництво, місцеве самоврядування, співпраця у сфері освіти, культури та спорту та інше.	16.12.2021	сmt Чемерівці
Протокол про наміри щодо співпраці	Розвиток економіки, соціально-культурної сфери, охорони здоров'я і довкілля та інше	26.09.2018	сmt Чемерівці

<p>Угоди про співпрацю між Гміною Котля (Республіка Польща) та Китайгородською сільською територіальною громадою (Україна)</p>	<p>Метою Угоди є підтримка міжособистісних та соціальних контактів, встановлення та зміцнення дружніх зв'язків між мешканцями обох громад та розвиток всебічної співпраці та обміну досвідом між громадами, зокрема у сфері:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) взаємного пізнання культури, історії на національних традицій; 2) побудови взаємозв'язків між закладами освіти та культури; 3) культури, спорту, туризму та рекреації; 4) організації та діяльності неурядових організацій, напр. добровольчих служб пожежної охорони; 5) організації управління адміністративно-територіальними структурами; 6) підприємництва з метою активізації та розвитку економічного обміну та інвестицій. 	<p>25.08.2023</p>	<p>с. Котля</p>
--	---	-------------------	-----------------

Жомір Г.В.

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності: 051 економіка,
науковий керівник: к.е.н., доцент **Адвокатова Н.О.**,
Херсонський державний університет

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА УСТАНОВ БЮДЖЕТНОЇ СФЕРИ

Промисловий потенціал є важливою галуззю народногосподарського комплексу держави, але його сучасний стан потребує повного оновлення, тобто необхідно створювати високоефективні, високотехнологічні та наукомісткі підприємства промислового виробництва, що сприятиме підвищенню якості виробленої продукції та рівня її конкурентоспроможності.

Хмельницька область має значні можливості для трансформації аграрного сектору економіки у високоефективний, експортний сегмент економіки шляхом підвищення економічної активності регіону, підвищення його інвестиційної привабливості, використання новітніх технологій у виробництві, а також виходу на нові ринки, які відкриваються завдяки євроінтеграції [1].

Сприятливі кліматичні умови, велика кількість водних ресурсів, родючі землі, якими володіє Хмельниччина, а також географічне положення створюють можливості для реалізації невикористаного потенціалу сільського господарства у сфері вирощування овочів,

фруктів, м'яса та харчової промисловості, виробництва екологічно чистих продуктів [2].

Собівартість продукції не відрізняється від цін в інших країнах, але високі проміжні витрати (велика кількість посередників, податків, відсутність належних складських приміщень для продукції, розподільних центрів тощо) впливають на високу ціну реалізації. Основною проблемою цього сегмента ринку протягом багатьох років є слабкий розвиток логістики.

Ефективність діяльності підприємств залежить від рівня розвитку логістичної інфраструктури. Щоб отримати більший прибуток і зайняти конкурентоспроможне місце на ринку товарів і послуг, підприємству потрібна розвинена логістична інфраструктура, завдяки якій відбуватимуться всі необхідні логістичні процеси та операції з матеріальними та іншими супутніми потоками.

Транспорт і зовнішньоекономічна діяльність тісно взаємопов'язані і взаємозалежні, справляючи великий вплив одна на одну. Таким чином, підвищення продуктивності транспортних технологій призводить до зниження питомих транспортних витрат, сприяючи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, залученню в сферу міжнародних економічних відносин нових, більш віддалених і складних товарних ринків. Водночас збільшення масштабів зовнішньої торгівлі та концентрація вантажопотоків за окремими напрямками дають змогу використовувати сучасні транспортні технології, тим самим знижуючи транспортні витрати на одиницю перевезеної продукції.

Вважаємо, що шляхами вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємств та установ бюджетної сфери є наступне:

- переорієнтація європейського виробництва на регіони Західної України і зокрема, на Хмельницьку область за рахунок наявності дешевої робочої сили, логістики, промисловим потужностям, тощо, що

сприятиме поліпшенню кваліфікації трудових ресурсів як місцевого населення так і ВПО та підвищенню якості життя населення;

- поліпшення наявних транспортних коридорів, які проходять через Хмельницьку область, може створити сприятливі умови для розвитку логістики, позитивно вплине на розвиток регіону через зміцнення малого та середнього бізнесу та залучення іноземних та внутрішніх інвестицій;

- розміщення іноземних філій міжнародних корпорацій сприятиме розвитку зовнішньоекономічної діяльності на Хмельниччині та залученню інвестиційного капіталу для розвитку регіону.

Отже, для вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємств та установ бюджетної сфери необхідно сприяти підвищенню конкурентоздатності регіональної продукції, підтримувати її експортну спроможність, активізувати розробку портфелю інвестиційних пропозицій в регіоні, налагодити формування інноваційної інфраструктури, що сприятиме інвестиційному забезпеченню інновацій, поліпшити розвиток логістично-транспортних систем регіону.

Список використаних джерел

1. Регіональний офіс міжнародного співробітництва Хмельницької області: URL: https://www.adm-km.gov.ua/wp-content/uploads/2023/11/Презентація-Хмельницької-області_UA.pdf
2. Стратегія розвитку Хмельницької області на 2021-2027 роки: Рішення обласної ради від 20 грудня 2019 року № 49-29/2019 URL: <https://www.adm-km.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/СТРАТЕГІЯ.pdf>